

Nr 14.

Ankom till Riksdagens kansli den 8 maj 1911 kl. 2 e. m.

Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 14, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t i fråga om med sjukvård sysselsatta kvinnors arbetsförhållanden m. m.

I en inom Andra kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion (nr 289), har herr *Lindhagen* hemställt, att Riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte 1:o) verkställa en undersökning af sjuksköterskors, sjuksköterskeelevers och öfrig kvinnlig å sjukhusen i riket eller privatvård anställd personals arbetsförhållanden samt vidtaga de åtgärder till denna personals bästa, hvartill undersökningen kan gifva anledning; 2:o) taga i öfvervägande erforderliga åtgärder för att bereda understöd åt sjuksköterskor, sjuksköterskeelever eller andra medlemmar af förenämnda personal, hvilka genom smitta eller öfveransträngning i sitt arbete erhållit obotlig sjukdom.

Till stöd för sin hemställan har motionären anfört följande:

»Uti motionen nr 200 inom Andra kammaren vid 1910 års Riksdag ifrågasattes bland annat en reform af den administrativa makten i syfte, att den må byggas på folklig grund och vinna förutsättningar att kunna verka med insikt i samhällsfrågorna och intresse för de sociala missförhållandenas undanrödjande. *Motionen.*

Det ser ut, som vore det nästan en naturlag, att i hvarje inrättning, där kontroll saknas eller de lägsta tjänstegraderna ej hafva någon

sammanslutning, utbildar sig en slentrian, som går ut jämväl öfver de sistnämndas mänskliga rättigheter.

Sjukhusen i landet af olika slag, såväl statens och kommunernas som enskildes, äro nog i mycket okontrollerade inrättningar, där svåra missförhållanden mångenstädes dölja sig. Ett exempel härpå erbjuder den underordnade kvinnliga personalens behandling å många sjukhus.

Sjuksköterskorna uppfattas i stort sedt som lefvande inventarier, ett slags oundgängliga arbetsmaskiner, som man sliter ut, så länge de fungera, och sedan kastar bort.

Arbetstiden och nattvaket äro mångenstädes orimliga, och sällan frågar någon efter hvad sköterskorna mänskligt sedt kunna påläggas. Värst förfares det mångenstädes med sjuksköterskeeleverna, på hvilka man ofta tanklöst lägger arbetsbördor, som redan i början af deras bana knäcka dem för hela lifvet, och på samma gång understundom består dem sofplatser af den mest underhaltiga beskaffenhet. Ibland få de trots allt detta till och med betala för sig.

Man skulle ju tro, att man på ett sjukhus åtminstone kunde särskildt påräkna medkänsla för sjukdom. Men en sjuksköterska får icke gärna vara sjuk. Om hon klagar, visas ofta endast missnöjda miner, ja, det kan inträffa, att en sköterska får gå lång tid och bära på en svår inre sjukdom, utan att hon ens blir underkastad läkarebesiktning.

Synnerligen brutalt är den sköterskas öde, som ådragit sig tuberkulos på någon tuberkulosafdelning, dit man sändt henne, eller eljest ådragit sig obotlig sjukdom under sjukvården. Man kastar oftast utan vidare bort den stackars varelsen, ut i nöd och fattigdom.

En gång för åtskillig tid sedan träffade jag händelsevis en klunga sköterskeelever. Jag frågade dem med största allvar, om icke läkarne på sjukhuset vårdade sig om dem, intresserade sig för deras förhållanden och tillsågo, att de ej oskäligen öfveransträngdes och i öfrigt hade det bra. En långvarig, stormande unison munterhet följde på denna tydliga naiva fråga. Det lär vara en allmän erfarenhet bland de underordnade sjuksköterskorna i landet, att de i läkarne endast ha att se halfgudar, som skola vördas och åtlydas, men mera sällan också medmänsklikor, som vilja dem väl. Att den kvinnliga öfveruppsyningen öfver sjuksköterskorna både på sjukhus och platsanskaffningar företrädesvis förer mycket strama tyglar, är likaledes ett känt och ofta öfverklagadt förhållande.

Den kvinnliga tjänstepersonal på sjukhusen, som ej utbildas till

fackkunskap, har på visst sätt en friare ställning och kan taga arbete på annat håll. Men äfven denna personal kan blifva åsidosatt i angifna afseenden, såsom jag jämväl från det hållet erfarit.

Hvad nu sagts om sköterskorna på sjukhus gäller i tillämpliga delar äfven om sköterskor, som genom platsanskaffningsanstalter anställas i privatvård. Det gäller ock om kvinnor, som på senare tider börjat anställas vid sjukhus och fattiginrättningar för gifvande af massage. Det har inträffat, att läkare här pålagt vida större massagearbete än skäligen bör äga rum och på andra håll tillämpats med påföljd, att den anställda inom kort fått hjärtlidande och blifvit oförmögen till vidare arbete.

Jag vet, att det stora arbetande folket, som beror af enskildes godtycke, har det ofta ännu svårare. Men det anses ju, och detta med rätta, att det allmänna måste börja med att föregå med goda exempel, hur de underordnade arbetarne böra behandlas. Längre har jag uppskjutit med att erinra om denna fråga, och nu känner jag mig ej stå till svars med att dröja längre, ehuru jag ej hunnit anskaffa vidlyftigare utredning, hvilket ju ock är svårt för en enskild person. Mina uppgifter grunda sig emellertid på upplysningar under årens lopp från många trovärdiga håll.»

Andra kammarens utskott har tillstyrkt bifall till motionen; och tillåter sig utskottet angående motiveringen hänvisa till förenämnda utskotts i ärendet afgifna betänkande.

*Andra
kammarens
utskotts
yttrande.*

Andra kammaren har bifallit sitt utskotts hemställan, hvarefter ärendet öfverlämnats till Första kammaren, som hänvisat detsamma till förberedande behandling af sitt första tillfälliga utskott.

*Andra
kammarens
beslut.*

Utskottet, som finner motionens syfte vara mycket behjärtansvärdt, kan dock icke annat än anse de af motionären åberopade omständigheter i åtskilliga afseenden mindre verklighetstroga samt de påpekade missförhållandena öfverdrifna. Särskildt vill utskottet inlägga en bestämd gensaga mot motionärens påstående, att vederbörande läkare skulle ställa sig alldeles oförstående mot sina kvinnliga biträdens intressen och berättigade kraf.

*Utskottets
yttrande.*

Äfven vill utskottet framhålla, att sjuksköterskeinstitutionen, som i sin nuvarande form är relativt ung, under de sista decennierna hastigt

utvecklat sig. Ej blott på Sophiahemmet och öfriga institutioner i Stockholm, som grundlagt den moderna sjuksköterskeutbildningen i Sverige, utan numera äfven å de stora lasaretten samt på statens hospital hållas årliga utbildningskurser för sjuksköterskor. Äfven för sjukvården utom sjukhusen hafva sjuksköterskor, s. k. distriktssköterskor, anställts i kommunernas tjänst. Löneförmånerna och villkoren i öfrigt hafva också på senare tider flerstädes förbättrats.

Oaktadt detta, måste utskottet emellertid medgifva, att inom det af motionären afsedda arbetsområdet en del missförhållanden ännu förefinnas, hvilka påfordra en ingående undersökning.

Såsom Andra kammarens utskott framhåller, betungas sjukvårdspersonalen utan tvifvel med till öfveranstängning stundom ledande hårdt arbete och den saknar ofta semester; dess anställning måste i åtskilliga afseenden anses mindre betryggande, hvarjämte det ofta är otillräckligt sörjdt för dess underhåll och vård under sjukdomsfall och på ålderdomen.

En del af dessa missförhållanden äro påtagligen sådana, som ligga i sjukvårdens natur. Särskildt vill utskottet i sådant afseende framhålla, att det ej torde vara möjligt eller för tillgodoseende af den hjälpsökande allmänhetens kraf ens önskvärdt att med några mer eller mindre detaljerade allmänna föreskrifter ordna ifrågavarande dagliga arbete så, att öfveranstängning alltid skulle kunna undvikas.

Det synes dock utskottet önskvärdt och genomförbart att, efter föregången allsidig undersökning och utredning, i åtskilliga afseenden reglera och förbättra sjukvårdspersonalens ställning och arbetsförhållanden.

En sådan undersökning är utan tvifvel till nytta äfven i så måtto, att redan blotta påvisandet af missförhållanden bör i många fall leda till deras afhjälpan utan statens mellankomst; och synes det utskottet, att den ej minsta nyttan af en undersökning låge häri.

Utskottet anser emellertid, att den ifrågasatta undersökningen och utredningen icke, såsom motionären afser, bör omfatta all sjukvårdspersonal.

Från den personal, som sysslar med sjukvård i egentlig mening, d. v. s. sjuksköterskor och sjuksköterskeelever, synes böra afskiljas den, i synnerhet vid större sjukvårdsinrättningar, ofta talrika personal, som har anställning såsom biträden, städerskor, köks- och tvättbetjäning. Dessa kategorier, hvori visserligen på en del ställen torde ingå äfven

sådana, som i någon mån få biträda sköterskorna i deras sysslor emellanåt äfven med nattvak äro i stort sedt med hänsyn till kompetens likställda med vanliga tjänarinnor; deras arbete måste äfven på sjukhus ordnas regelbundet och behöfver ej rubbas i väsentlig grad genom det egentliga sjukvårdsarbetet. Denna personals arbetstid och arbetsprestationer låta sig med hänsyn till lättheten att vinna anställning i enskild tjänst eller å annan inrättning ej öfver höfvan belastas; och i afseende å löner och öfriga förmåner för dessa kunna näppeligen å sjukhusen lämnas sämre villkor än hos andra arbetsgifvare.

En eventuell utredning synes sålunda ej böra omfatta nu afhandlade kategorier af sjukvårdspersonalen.

Utskottet anser emellertid, att utredningen ytterligare bör begränsas till att omfatta endast sjuksköterskor och sjuksköterskeelever vid allmänna sjukvårdsinrättningar och de s. k. distriktssköterskorna. Till stöd för denna begränsning talar, bland annat, att man därigenom fränkomme en eljest oundviklig ovisshet, hvilka utredningen skulle omfatta. Andra kammarens utskott likställer sjuksköterskor med dem, som genomgått en särskild utbildningskurs eller som på eget ansvar handhafva vården om sjuka; men är denna definition alltför sväfvande. En uttömmande sådan torde dock under nuvarande förhållanden svårligen kunna åstadkommas, då allmän författning ej förefinnes, med bestämmelser vare sig om utbildande af sjuksköterskor eller om legitimering af sådana.

Utskottet anser sig alltså, med ofvan gjorda begränsning böra tillstyrka första delen af Andra kammarens utskotts hemställan.

Hvad åter andra delen af samma hemställan angår, finner utskottet däri ifrågasatta åtgärder, mot hvilka utskottet icke har något att erinra, jämväl omfattas af första delen af hemställan och anser fördenskull andra delen kunna utgå, helst utskottet, under hänvisande till hvad ofvan anförts, finner mera omfattande åtgärder i samma riktning kunna ifrågasättas.

På grund af hvad sålunda anförts, hemställer utskottet,

att Första kammaren måtte på så sätt biträda Andra kammarens i ärendet fattade beslut, att Första kammaren för sin del beslutar, det Riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte verkställa en undersökning om sjuksköterskors och sjuksköterskeelevers

vid allmänna sjukvårdsinrättningar och s. k. distrikts-
sköterskors arbetsförhållanden samt vidtaga de åtgärder, hvartill undersökningen kan gifva anledning.

Stockholm den 8 maj 1911.

På utskottets vägnar:

G. LAGERBJELKE.
